

בודדה במערכה

עדה מימון, מנהיגת הפועלות הנשכחת, הייתה פעילה פמיניסטית נאמנה לעקרונותיה שנלחמה במפלגות הדתיות אך לא הפסיקה לשמור מצוות כל ימיה. ספר חדש פורס את תולדות חייה | ימימה חובב

מרקולשטי שבבסרביה למשפחה ציונית דתית כהגדרתה. היא הייתה החמישית בין שמונת ילדי המשפחה שהגיעו לבגרות. אחיה הבכור, המפורסם בין הילדים, היה הרב יהודה לייב פישמן מימון. בשנת תרס"ח (1908) נסעה עדה לביקור ראשון בארץ ישראל עם אחיה יהודה לייב ורעייתו, וכעבור ארבע שנים הם שבו לארץ כדי להשתקע בה. בהמשך הגיעו ארצה גם רוב בני המשפחה האחרים.

מימון הצטרפה למפלגת הפועל הצעיר – בחירה בלתי מובנת מאליה עבור בחורה שומרת מצוות – ולאחר תקופה מסוימת שבה עבדה בחינוך ובחקלאות החלה בפעילות ציבורית שבה התמידה כל ימיה. היא שימשה גזברית העיתון של מפלגת הפועל הצעיר, עמדה בראש תנועת הפועלות, עסקה בפעילות למען הענקת זכויות פוליטיות, משפטיות וכלכליות לנשים, והייתה חברה בוועד הפועל של ההסתדרות ובהנהגת ויצ"ו. במהלך שנות העשרים שיקעה את עצמה במאמצים להקים משק פועלות, ושאיפותיה התגשמו כאשר משק עיינות עלה על הקרקע בראשית שנות השלושים. המשק היה לבית ולמפעל חיים, היא עמדה בראשו מראשיתו והמשיכה לנווט אותו כל חייה על פי דרכה. היא דאגה להתאימו לשינויי

אסרו חג שבועות תשי"ג (1953) נחנך בית כנסת בבית הספר החקלאי עיינות שליד נס ציונה.

ב

במהלך החגיגות נראתה מייסדת המקום עדה מימון כשהיא צועדת קוממיות וספר תורה ששרד בשואה חבוק בין זרועותיה. המעשה, שהתקבל בטבעיות על ידי ידידיה, זכה לביקורת נוקבת מצד החוגים הדתיים שהתקוממו נגד נשיאתו של ספר תורה בידיה של אישה. מימון מצדה, וכדרכה בקודש, לא נשארה חייבת והטיחה במפלגות הדתיות הטוענות למונופול על שמירת המסורת: "לא באיסורים שאין להם שחר תבצרו את עמדתכם בחברה" (עמ' 314). באנקדוטה זו גלומה אולי תמצית סיפור חייה של עדה מימון – אשת ציבור, לוחמת למען זכויות הנשים, שומרת מצוות שהתנגדה לכך שהמפלגות הדתיות הופכות את התורה קרדום לחפור בו הון פוליטי, וכותבת מוכשרת שהשתמשה תדיר בעט הסופרים במאבקה. סיפורה, שלא זכה עד היום למקום הראוי לו, נפרס עתה בספרה המקיף ומאיר העיניים של ההיסטוריונית בת-שבע מרגלית שטרן.

עשייה עשירה

עדה מימון נולדה בשם אודיל פישמן בט' באב תרנ"ג (1893) בעיירה

המהפכנית

עדה פישמן מימון – סיפור חיים
בת-שבע מרגלית שטרן
מכון בן-גוריון ויד יצחק בן-צבי, תשע"ח,
541 עמ'

חלוצה דתייה שהתנגדה לתכתיבים ההלכתיים של המפלגות הדתיות. עדה מימון מחזיקה את ספר התורה בחנוכת בית הכנסת בעיינות באדיבות כפר הנער עיינות וביתמונה

יחסים קרובים, אך ככל שהתבלט אופייה העצמאי של עדה לא חסך ממנה אחיה גם ביקורת. הרב יהודה לייב היה חבר במזרחי, ואילו עדה – שמעולם לא חדלה לשמור על אורח חיים דתי בעצמה – העדיפה את שותפות הגורל עם מחנה הפועלים ואת המאבק על זכויות האישה על פני השתייכות פוליטית למחנה הדתי. שני האחים גם כיהנו בכנסת הראשונה מטעם מפלגות שונות.

ההתפרצות החריפה הראשונה של העימות האידאולוגי ביניהם הייתה סביב הסוגיה של זכות הבחירה לנשים, סוגיה שבראשית שנות העשרים הסעירה את היישוב העברי לקראת הבחירות לאספת הנבחרים. באותה תקופה עדיין לא ניתנה זכות הבחירה לנשים במרבית המדינות הנאורות בעולם. עדה הייתה ממובילי המאבק למען מתן הזכות ואילו

ערירית. היא מעולם לא נישאה ולא הביאה ילדים לעולם. הספר עוקב בדקדקנות ובפירוט רב אחר התחנות השונות בחייה של עדה מימון. הוא כתוב בצורה קולחת ורהוטה ולא פעם רגישה ונוגעת ללב. הפירוט הרב יקשה אולי על רבים מהקוראים לקרוא בו ברצף מכריכה לכריכה, אבל מאמץ הקריאה בהחלט מניב פרות החורגים מסיפור חייה של הדמות הפרטית העומדת במרכז הספר, שכן כמו כל ביוגרפיה טובה הוא מיטיב לספר סיפור של תקופה ושל ציבור.

נגד פוליטיקה דתית

אחד הצירים המרתקים שסיפור חייה של עדה מימון נע סביבם הוא מערכת היחסים המורכבת בינה לבין אחיה הרב יהודה לייב. בצעירותה היו ביניהם

הזמן ולהפוך אותו לבית ספר חקלאי, ובהמשך ניסתה להפוך אותו למוסד אקדמי בחסות מכוון וייצמן, אך לא הצליחה בכך. כל העת הוסיפה לעסוק גם בפעילות מפלגתית, במפלגת הפועל הצעיר ובהמשך במפא"י.

לפני הקמת המדינה עמדה בראש מחלקת העלייה של ההסתדרות, ולאחר הקמתה הייתה חברה בשתי הכנסות הראשונות ובוועדות אחדות של הכנסת שבמסגרתן הייתה מעורבת בחקיקת חוקים חברתיים וחוקים למען קידום מעמד האישה, ביניהם למשל החוק לאיחור גיל הנישואין. כל העת הייתה עסוקה גם בכתיבה הגותית ופובליציסטית, והשקיעה עבודה רבה בתיעוד תנועת הפועלות ובהנצחה של נשים מובילות. ב"ד בתשרי תשל"ד (1973) הלכה לעולמה בגיל שמונים, למודת מאבקים ושבעת עשייה אך

יחסו של דוד בן גוריון אל מימון היה פוגעני, אך היא לא נתנה לו לפגוע בנאמנותה למפלגה. מימון, עומדת שנייה משמאל, בצילום הוועד הפועל של ההסתדרות. במרכז השורה הראשונה יושב בן גוריון

מסורתיות במוסד שהשתייך למפלגות הפועלים. אך על אף התנגדותה לכפייה דתית במרחב הציבורי, סברה מימון כי יש לשמור שבת וחגים במרחב הציבורי. היא גם הצרה על התרחקותם של חבריה הפועלים מהמסורת היהודית, וכששהתה בתרצ"א (1931) בדגניה בליל הסדר הרשתה לעצמה באופן חריג למתוח ביקורת על המקום שהיה כה אהוב עליה באוזני ידידה יוסף ברץ:

עלי להודות כי שיערתי לי 'סדר' בקבוצה קצת אחרת. אמנם לא חיכיתי לחרוסת ואפיקומן, אבל לאיזו שהיא אטמוספירה. יותר מדי חול, חוסר טעם אצלכם חבריי הטובים! ... בית האוכל בדגניה ב' ממש ארמון מלכים, פלטיין – כאין וכאפס. ואולם חסרה מעט 'שכינה'. ועליך ברץ לדאוג בעוד מועד על דבר התקנת פרוגרמה בעלת תוכן לחגיגו ב'חברה החדשה' ולא אתחיל לרחם על ילדיכם. ה'חול' יאכל אתכם (עמ' 381).

רב בשמלה

מבין דפי הספר עולה דמותה של עדה מימון כאשת עקרונית. כך למשל כשלא

כותבת הטורים האלה מעידה בפני עם ועדה שהמטבח כשר בתכלית הכשרות, כשר לא פחות מאשר מטבחו של הרב הראשי בכבודו ובעצמו ... [אין כאן שאלה של כשרות אלא] פוליטיקה מפלגתית מכוערת הנעשית על ידי דיבה ... הלוא ידעתם כמוני, אישה נאמנת בדבר אסור לומר תיקנתו וכו', כגון ניקור בשר וכדומה. ואפילו בדבר איסור דאורייתא, היכא דבידה לתקנה או שהוא שלה ... ואם תרצו להעמיד עלינו משגיחים, לא בשם הדת הישראלית תדברו אלא בשם פוליטיקה קלריקלית ... לו הייתה האמת מדברת מתוך גרונוכם כי אז הייתם צריכים לשמוח על המוסד הנ"ל ... אלא דא עקא, אם גם מחוץ ל'מזרחי' יסדרו מטבחים כשרים, 'הפוליטיקה המזרחית' מה תהא עליה? (עמ' 109-108).

כאשר הוקם עיינות הביאה מימון את אחותה הצעירה כדי לפקח על הקמתו ועל ניהולו של המטבח כמטבח כשר. עדה הקפידה על שמירת ההלכה בעיינות גם בהמשך, והקלה בכך על השתלבותם של עולים ממשפחות

אחיה – כרוב נציגי המחנה הציוני דתי, וככל נציגי המחנה החרדי – התנגד לה בתוקף. הנציגים הדתיים אף איימו כי יחרימו את הבחירות, והמאבק השפיע כמובן גם על היחסים בין שני האחים. ויכוח נוסף עסק בעניין ההשגחה על כשרות המזון במטבחי הפועלים. ב-1922 בחן חיים הרמן פיק, איש המזרחי וראש מחלקת העלייה בהסתדרות הציונית, את התנהלותם של מטבחי הפועלים ודרש למנות בהם משגיחי כשרות מטעמו. עדה התנגדה לדרישה זו הן בשל התנגדותה לשליטת המזרחי והחרדים על אורחות החיים בארץ וטענתה כי המוסד הדתי אמור להעניק שירותים דתיים לאלה החפצים בהם ולא לכפות את הציות להם על מי שאינו בוחר בכך על פי צו מצפוני; והן מטעמים פמיניסטיים. לדבריה היו הנשים האחראיות על המטבחים נאמנות על כשרותם ככל בנות ישראל לאורך הדורות, ופיקוח על המבשלות יש בו גם ניסיון לשליטה גברית על תחום שלפי המסורת היה נתון לאחריותן של הנשים. כמי שהייתה בקיאה בהלכה היא טענה כי הדרישה להשגחה היא מאבק על כוח פוליטי ולא על כשרות:

כמי שהייתה בקיאה בהלכה טענה עדה מימון כי הדרישה להשגחה על כשרות האוכל במטבחים ציבוריים היא מאבק על כוח פוליטי ולא על כשרות

וגם לתורת ישראל ונותרה ערירית. בחירתה להימנע מחיי משפחה תאמה גם את אישיותה הצנועה, הפוריטנית והסגפנית.

אחת התחנות האחרונות שבהן עוסק הספר הוא הפרשה העגומה של חיטול דרכה הפוליטית של עדה מימון על ידי יריבה דוד בן גוריון. ברשימת מפא"י לכנסת השלישית, לאחר קריירה פוליטית ארוכה ועתירת מעשה, שובצה עדה במקום בלתי ראלי. הדבר נודע לה רק כשרשימת המועמדים לכנסת הוקראה בישיבת מרכז המפלגה, וכך נגרמה לה השפלה פומבית. היא ביקשה למחוק אותה כליל מרשימת המועמדים לכנסת, אך על אף העלבון האישי הצורב המשיכה לפעול למען המפלגה באצילות שעוררה השתאות בקרב חבריה. בן גוריון עצמו המשיך להסתייג ממנה וצמצם את דמותה לעיסוק הפמיניסטי: "זה המקצוע שלה וזה הכוח שלה ... היא הרב מימון בשמלה" (עמ' 481). שנים אחדות מאוחר יותר, עם פטירת אחיה הרב שאותו בן גוריון הוקיר והעריך, כתב לה:

אני צריך להתוודות כי בעומדי על קברו של הרב מימון ובשומעי כי מזכירים את אחותו – נתפלאתי: האם הייתה לרב מימון אחות, כי באותו רגע שכחתי שאתם אח ואחות (עמ' 484).

דמותו של הרב יהודה לייב מימון, שאף היה מהחותמים על מגילת העצמאות, זכתה להכרה רבה בתודעה הציבורית ובזיכרון ההיסטורי הישראלי. ספרה המרשים של בת-שבע מרגלית שטרן עושה צדק היסטורי עם דמותה המורכבת והמרשימה לא פחות של אחותו הנשכחת. □

ד"ר ימימה חובב

עמיתת מחקר במחלקה למוזיקה ישראל באוניברסיטת אריאל. מחברת הספר 'עלמות אחבן – חי הדת והרחם של נשים בחברה האשכנזית באשית העת החדשה' והרומן 'אורנים'

התקבלה עמדתה באשר להפחתת שכרם של חברי הכנסת היא החזירה לכנסת את כל משכורתה. דבקותה בעקרונותיה התבטאה גם בנכונות לצאת אלי קרב פוליטי, ונטייה זו העירה עליה לא פעם אויבים שיצאו נגד עקשנותה ונגד נטייתה להנהגה ריכוזית ולחוסר הקשבה לזולתה. היא ספגה לא פעם עלבונות קשים ונהגה להגיב בעלבון מופגן ובאיומים – שחלקם הגיעו לכדי מימוש – כי תתפטר מתפקידיה. עם זאת, היא הייתה מוקפת חברים וחברות אשר העריכו אותה והיו נאמנים לה ולדרכה. למרות עקשנותה האידאולוגית היא הסתייגה מאלימות והתנגדה לרדיפתם של הרביזיוניסטים, ולמורת רוחם של חבריה למחנה השמאל אף שיתפה פעולה עם נשים מהמחנה האזרחי – הימין – לטובתן של נשים.

מימון מתגלה בספר גם בקנאות לפרטיותה ובהימנעות מהבעת רגשותיה בגלוי. כאשר פרסמה בגיל מבוגר מכתבים פרטיים באסופת מכתבים, דאגה להשמיט מהם את גילויי הרגש המעטים – ובעיקר את גילויי החולשה – שהשתרבו לתוכם בזמן אמת. בערוב ימיה ניסחה בזהירות את מניעיה להישאר רווקה במלים הבאות:

אף פעם לא היה לי זמן לחיי משפחה ... הייתי עסוקה וטרודה בעסקנות ציבורית במוסדות היישוב העברי, בהסתדרות, בתנועת העבודה המפלגתית בתנועת הנשים בכנסת ובחברה. אדם טרוד יומם ולילה אין לו זמן לחיים משפחתיים (עמ' 112).

עם זאת, דומה שכבר בגיל צעיר גיבשה עמדה עקרונית ששללה את מוסד הנישואין כי ראתה בו מוסד המשעבד את האישה ומעביר אותה מרשות אביה לרשותו של בן זוגה, שלא פעם מתייחס אליה כאל שפחה. בשונה מנשים שהעדיפו את מתכונת האהבה החופשית על פני כבלי הנישואין, בחרה עדה להישאר נאמנה גם לעקרונותיה